

Коцубальська Людмила

Здобувач другого рівня вищої освіти

кафедри політології та державного управління.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

(керівник ст.викл. Михайло Дубель)

ORCID: 0009-0007-6412-2700

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило безпрецедентний економічний спад, який глибоко вплинув на публічні фінанси країни. Перші роки війни стали періодом масової міграції населення, зруйнованих виробничих потужностей та паралічу багатьох економічних секторів. У 2022 році, згідно з даними Державної служби статистики України, ВВП України скоротився на 29,1%, що стало найгіршим показником за всю історію незалежної України. Цей обвал був зумовлений комплексом факторів: руйнуванням інфраструктури, окупацією територій, логістичними проблемами та панікою серед населення та бізнесу.

Руйнування промислових підприємств, особливо в східній та південній частині України, призвело до значного скорочення виробництва. За даними Міністерства економіки, у 2022 році промислове виробництво впало на 36,9%. Окупація територій призвела до втрати значних сільськогосподарських угідь та промислових об'єктів. Логістичні проблеми, спричинені руйнуванням транспортних шляхів та блокадою морських портів, ускладнили імпорт товарів та експорт необхідних ресурсів. Значний міграційний рух населення як у межах держави, так і за кордоном, призвів до скорочення робочої сили та споживчого попиту. За оцінками ООН, станом на кінець 2022 року стали біженцями більше, як 8 млн. українців. Саме тому в наш час забезпечення обороноздатності, підтримка соціальної стабільності та функціонування критичної інфраструктури набуває особливого значення.

Метою дослідження є: вивчення трансформації публічних фінансів, зокрема структури державних видатків бюджету період воєнного стану. Варто проаналізувати, як публічні фінанси України реагували на безпрецедентні виклики, спричинені війною, розглядаючи динаміку ключових економічних показників та трансформацію структури бюджетних видатків.

Насамперед оцінимо, як саме війна вплинула на економіку України,

розглянувши ключові економічні показники у період з 2021 по 2024 роки, наведені у таблиці 1 [1; 2].

Таблиця 1. Основні показники динаміки публічних фінансів України

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
ВВП, млрд дол.	591,5	449,0	474,8	501,0
Державний борг, % від ВВП	48,9	78,5	88,2	98,6
Міжнародна фінансова допомога, млрд дол.	2,5	32,2	42,9	38,0
Інфляція, %	9,4	20,2	17,7	13,0
Рівень безробіття, %	9,8	24,5	19,4	10,6

З даної таблиці видно, що державний борг України значно зріс з 48,9% ВВП у 2021 році до 98,6% у 2024 році, що відображає необхідність залучення значних обсягів фінансування для покриття військових витрат та підтримки економіки в умовах війни. Для покриття дефіциту бюджету уряд України залучав міжнародну фінансову допомогу, випускав військові облігації та скорочував некритичні видатки, адже міжнародна фінансова допомога значно зросла з 2,5 млрд дол. у 2021 році до 38,0 млрд дол. у 2024 році.

Також з даної таблиці ми бачимо, що у 2022 році спостерігається значне зниження ВВП до 449,0 млрд дол., як наслідок війни, яка призвела до руйнування виробничих потужностей, окупації територій та логістичних проблем. У 2023 та 2024 роках відбувається часткове відновлення економіки, надалі прогнозується подальше, але повільне зростання у 2024 році ВВП до 501,0 млрд дол.

Щодо інфляції в Україні, то вона зросла з 9,4% у 2021 році до 20,2% у 2022 році, що є наслідком війни та порушення логістичних ланцюжків. У 2023 та 2024 роках спостерігається поступове її зниження, що вказує на певну ефективність заходів, вжитих для стримування інфляційних процесів. Однак, не дивлячись на позитивну динаміку, рівень інфляції залишається досить високим. Також значно зріс з 9,8% у 2021 році до 24,5% у 2022 році рівень безробіття в Україні, а в 2023 та 2024 роках спостерігається поступове його зниження, що означає часткове відновлення економічної активності.

Загалом дані таблиці показують, який руйнівний вплив на економіку України має війна. Хоч прогнозується поступове відновлення економіки, але темпи зростання залишаються невизначеними, оскільки існує велика

залежність від зовнішніх факторів, таких як тривалість війни та обсяг міжнародної допомоги.

Проаналізувавши основні економічні показники України в період війни, ми бачимо, що економічний спад мав прямий вплив на публічні фінанси України. Скорочення ВВП призвело до зменшення податкових надходжень, оскільки підприємства скоротили виробництво та прибутки, а населення – споживання. Водночас, видатки бюджету значно зросли через необхідність фінансувати оборону, соціальну підтримку та відновлювати інфраструктуру. Саме тому наразі варто зосередитись на дослідженні порівняльної структури видатків бюджету України за роки повномасштабного вторгнення.

У 2021 році, до початку повномасштабного вторгнення, структура видатків державного бюджету України відображала відносно стабільну економічну ситуацію та зосередженість на соціальних потребах населення. Найбільша частка видатків, а саме 22,77%, була виділена соціальному захисту та соціальному забезпеченню, що свідчить про значну увагу держави до підтримки вразливих верств населення. Другою за величиною статтею видатків були загальнодержавні функції, на які було виділено 13,87% бюджетних коштів. Вони включають фінансування органів державної влади, обслуговування державного боргу та інші загальнодержавні потреби. Важливо відзначити, що значну частину цих видатків, а саме 75,32%, складало обслуговування державного боргу. На третьому місці за обсягом видатків знаходилася економічна діяльність, на яку було спрямовано 12,14% бюджетних коштів на підтримку різних секторів економіки, розвиток інфраструктури та інші економічні цілі. На оборону було спрямовано 8,56% бюджетних коштів, адже саме ці видатки відображають необхідність підтримання обороноздатності країни.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році структура видатків в державному бюджеті України зазнала кардинальних змін. Війна вимагала негайного перерозподілу ресурсів, що призвело до значного скорочення фінансування цивільних потреб та різкого зростання військових витрат. Найбільша частка бюджетних коштів (42,24%) була спрямована на закупівлю озброєння, військової техніки, боєприпасів, забезпечення особового складу та інші потреби оборони.

У зв'язку з обмеженими ресурсами та необхідністю фінансування оборони, уряд був змушений скоротити видатки на соціальні програми в таких сферах, як освіта (2,16%), охорона здоров'я (6,81%), соціальний захист населення (15,75%). Значні кошти були спрямовані на відновлення

пошкодженої критичної інфраструктури переважно за рахунок міжнародної фінансової допомоги, наданої Україні країнами-партнерами та міжнародними організаціями.

У 2023 році ситуація кардинально не змінилась. Найбільша частина бюджетних коштів була спрямована на фінансування сектору безпеки та оборони, а саме 52,25% бюджетних коштів, натомість фінансування соціальної сфери склало вже 11,69%. На підтримку економіки видатки залишалися важливими, але їх обсяг був обмежений до 3,35% від загальних.

Зростання видатків на оборону в 2023 році до 52,25% від 42,24% у 2022 році свідчить про подальше посилення військових витрат в умовах триваючої війни, що відображає ескалацію конфлікту та необхідність збільшення військових ресурсів для протистояння агресії. Порівнюючи соціальні видатки ми бачимо, що у 2022 році показник був вищим (15,75% проти 11,69%), ніж у 2023 році. Це свідчить про оптимізацію соціальних виплат з метою перерозподілу ресурсів на користь оборони. Видатки на підтримку економіки залишалися обмеженими протягом обох років, що відображає пріоритетність військових витрат над іншими напрямками. Як і в 2022 році, у 2023 році значна частина видатків була профінансована за рахунок міжнародної допомоги.

Що стосується 2024 року, то тенденція попередніх років збереглась, оскільки повномасштабна війна з Росією залишалась ключовим фактором, що визначав стан публічних фінансів. Значна частина бюджетних коштів була спрямована на фінансування сектору безпеки та оборони - 51,36%, соціальної сфери – 10,36%, економічної діяльності – 3,64%. Міжнародна допомога, як і в попередніх роках, була основним джерелом фінансування державного бюджету у 2024 році і становила майже 1,7 трлн грн.

У 2024 році уряд продовжував виконувати соціальні зобов'язання, але з урахуванням обмежених ресурсів. Було значно підтримано вразливі верстви населення, зокрема збільшено розмір пенсійних виплат та інших соціальних видатків приблизно на 15%, що становило близько 14,5% ВВП. Загалом стан публічних фінансів у 2024 році залишався складним, хоч і частково контрольованим. Оскільки ключовими факторами, що впливали на бюджет, були війна та міжнародна допомога, уряд продовжував протягом всього року працювати над забезпеченням фінансової стабільності країни та проведенням необхідних реформ.

Підсумовуючи вище викладене, варто відзначити, що попри значні втрати, економіка України станом на сьогоднішній день демонструє ознаки поступового відновлення, що є результатом стійкості українського народу,

ефективної державної політики та міжнародної підтримки. Однак, темпи відновлення залишаються невизначеними та залежать від багатьох факторів, зокрема тривалості війни, обсягів міжнародної допомоги та успішності реформ.

Прогнози міжнародних організацій, таких як МВФ та Світовий банк, свідчать про потенціал відновлення, але також підкреслюють ризики, пов'язані з тривалою війною. Так, Міжнародний валютний фонд (МВФ) дещо покращив прогноз зростання реального ВВП України до 3% у 2024 році, а на 2025 рік прогноз знижено до 2,5% з попереднього прогнозу 6,5%. Головною причиною є продовження повномасштабної війни з росією, що створює значну невизначеність.

Таким чином, трансформація публічних фінансів протягом останніх трьох років досить суттєва, що відображає необхідність адаптації до безпрецедентних викликів. Зростання військових витрат, скорочення соціальних програм, залежність від міжнародної допомоги – все це свідчить про глибокі зміни у структурі бюджету.

Для подальшого успішного відновлення необхідно забезпечити макроекономічну стабільність, провести реформи, спрямовані на залучення інвестицій для відновлення інфраструктури, підвищення ефективності державного управління, а також постійно підтримувати соціально вразливі верстви населення. Лише при умові ефективного управління публічними фінансами, проведення необхідних реформ та консолідації зусиль міжнародної спільноти Україна зможе подолати наслідки війни та забезпечити сталий розвиток економіки.

Список використаних джерел

1. Економіка України — Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (дата звернення 24.03.2024 р.).
2. Міжнародна фінансова допомога може скоротитися: чим це загрожує Україні у 2025-2026 роках. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/mizhnarodna-finansova-dopomoga-mozhe-skorotitsya-1722585032.html> (дата звернення 24.03.2024 р.).
3. Показники бюджету України за 2021 рік. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2021&budgetType=LOCAL> (дата звернення 24.03.2024 р.).
4. Показники бюджету України за 2022 рік. URL:

<https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2022&budgetType=LOCAL> (дата звернення 24.03.2024 р.).

5. Показники бюджету України за 2023 рік. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2023&budgetType=LOCAL> (дата звернення 24.03.2024 р.).

6. Показники бюджету України за 2024 рік. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2024&budgetType=LOCAL> (дата звернення 24.03.2024 р.).

Носачов Євген

Здобувач третього рівня вищої освіти
кафедри політології політології та державного управління.
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник проф. Михайло Примуш)

МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: РОЛЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ ЄС

Європейський Союз (ЄС) перебуває в умовах зростаючого міграційного навантаження, зумовленого регіональними конфліктами, нестабільністю в сусідніх країнах, соціально-економічними відмінностями та екологічними викликами. Складна багаторівнева система управління в межах ЄС, де відповідальність за міграційну політику розподілена між його інституціями та урядами держав-членів, ускладнює оперативне ухвалення рішень у кризових ситуаціях. Крім того, різний рівень готовності країн до прийому мігрантів, а також суперечливі політичні підходи до питань притулку, розміщення та інтеграції біженців перешкоджають формуванню узгодженої та послідовної політики. Відтак постає необхідність системного дослідження механізму антикризового управління, який формується політичними інституціями ЄС для узгодженого реагування на міграційні виклики з урахуванням гуманітарних принципів і взаємної відповідальності.

Проблематика управління міграцією в ЄС є предметом активного наукового аналізу. Так, С. Пірс [1] акцентує на сучасному правовому регулюванні міграції, новітніх законодавчих ініціативах та судовій практиці. Н. Луанграт, С. Тернер й Дж. Енглберт [2] досліджують виклики реформування міграційної системи ЄС, зокрема посилення контролю, пришвидшені процедури розгляду клопотань про захист та вплив політики стримування на